

Husserl III

Petr Rezek

◆ bytový seminář, česky, vznik: 9. 1. 1984

◆ private seminar, Czech, origin: 9. 1. 1984

Husserl III [1984]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1984-01-09 Husserl III (1)_046Sez a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Pokračování devátého prvního osmdesát čtyři.

Jiný hlas: Žádný Francouz nejde, tak začnu, musím začít. Slyšíte mě? Tak dnes vám povím opět jednou nejprve takový kousek z Husserlova životopisu. Je to etapa, která je příliš bohatá na to, abych ji vyčerpal jaksi v té krátké úvodní části celou, tak jsem ji rozdělil na dvě jaksi podčásti. A je to období, které zahrnuje léta 1901 až 16 a je to takzvané göttingenské – *Göttingen* se taky říká Gotinky, tak pak by byla asi gotinské. Zkrátka v tomto období Husserl je mimořádným profesorem pro obor filosofie na filosofické fakultě univerzity *Göttingen*. Jmenován tedy v tom roce 1901.

A já bych dneska až do roku 1907 zhruba vylíčil ty jeho osudy a zájmy, činnost učitelskou i... publikační ta žádná není. Sice se nalézá v korespondenci z roku 1902, kdy píše, že o velkých prázdninách doufám, že se mi podaří dokončit logický spis, tak to se nepodařilo. Po řadu let se nepodařilo ten spis další dokončit. Ten mezník, spis *Logická zkoumání*, jsem zmiňoval posledně, tím končila ta předchozí etapa.

Celkově tohleto období, nebo aspoň tu první polovinu zhruba, kterou jsem vybral, je možno charakterizovat právě touhle nadějí, touhle zmínkou o dokončení logického spisu a na druhé straně právě neustálým... Vzpomeňte si, co jsme si na začátku jako takový hlavní příklad, hlavní motto k tomu Husserlovu životopisu vkládali – ono broušení nožiku, z kterého potom nic nezůstalo. Tak tady, jak uvidíte, zůstane něco, ale přesto zřejmě zážitek z dětství by byl mnohem charakterističtější pro tuto epochu v jednom smyslu, který teď doložím citátem.

Takže na jedné straně tedy neustálá práce na určitých tématech a přitom se Husserlovi nedaří dovést práci tam, kam by si ji přál dovést. Odcituju vám takovou ukázkou z deníku z roku 1903, který to myslím může dostatečně doložit. Tak já ho nejdřív přečtu a pak malinko okomentuju: „Někdy mám pocit jistoty, že jsem v kritice poznání,“ to je první důležité slovo, „že jsem v kritice poznání dospěl dál než kterýkoliv můj předchůdce. Že jsem v jasnosti co nejdostupněji a co nejdokonaleji nazřel to, co moji předchůdci sotva tušili,“ v tom je takový pocit určitého poslání a takové věci tady můžeme vidět, „nazřel jsem to, co moji předchůdci sotva tušili anebo zanechali ve zmatku. A přece,“ to je ta druhá stránka, „a přece kolik nejasností v těchto listech,“ on to měl napsáno na nějaké starší texty, „kolik nejasností v těchto listech, kolik poloviční vykonané práce nebo polovic vykonané práce, kolik trýznivé nejistoty v jednotlivostech, kolik pouhé předběžné práce, pouhého zápasu na cestě k cíli a nikoliv cíl sám, dosažený a všestranně nazřený.“

Dále si položí sám otázku: „Nemá mi být dáno, abych v dvojnásob usilovném zápase a s vynaložením všech životních sil skutečně došel k cíli? Lze vůbec unést tuto poloviční jasnost, tento trýznivý neklid, který je příznakem nevyřešených problémů?“ A uzavírá: „No tak jsem po mnoha letech začátečník a učeník, a chtěl jsem se přece stát mistrem.“ A pak uzavře zřejmě ironicky: *Carpe diem* – věnuj se tomu, co máš.

Tak vidíte, že ta dvojíto, kterou jsem naznačil, je zde velice upřímně vyjádřená. Je příznakem zřejmě takového vnitřního neklidu. Ale uvidíte, že i vnější okolnosti Husserlova života jsou do určité míry, právě pokud jde o ten jeho hlavní cíl, který tady byl nazván titulem *Kritika poznání*, a který má za svůj hlavní cíl poskytnout základy ostatním vědám, základy teorie poznání v kritickém postupu – což snad ještě vysvětlíme příležitostně. Ty vnější okolnosti, které by mohly odpovídat té výzvě *Carpe diem*, by jistě mohly člověka utěšit, kdyby dejme tomu dosáhl aspoň vnějších úspěchů, když sám má pocity nejistoty a cítí, že je po mnoha letech na začátku.

Bohužel ty vnější okolnosti naznačují, že v roce 1905 ministerstvo se ptá fakulty na názor k jmenování řádným profesorem. Návrh byl však odmítnut. A Husserl si zapisuje: „Důvod: můj nedostatečný vědecký význam. *Nun bitte ich den Himmel um Kraft* – teď prosím nebesa o sílu, abych neochabl ve svém vědeckém snažení.“ K tomu předchozímu zápisu asi o rok později v roce 1904 připisuje, že utrpení narůstá a jsem stále na starém místě. Takto nelze pokračovat. Takže se snažím charakterizovat tuto

periodu tímto zahleděním...

Hejdánek: do určitého úkolu a neustálé vnitřní pochybnosti o jeho dosažení, respektive o jeho dosažitelnosti. Muselo to tak být dáno mně, abych došel k cíli. Takže tato vnitřní stránka, navíc ještě ty vnější okolnosti. Ještě takovou drobnou perličku k tomu, která myslím může tu situaci také charakterizovat. V roce 1902 přijíždí za Husserlem Johannes Daubert. Neznámý tehdy člověk, který přijíždí – je to student filosofie, který přijíždí na kole z *Braunschweigu* (nevím, jak je to daleko, ale přijel prý velmi zaprášen) – sestoupil z kola a šel za Husserlem domů a žádal, že s ním chce mluvit. V této kombinéze s ním strávil asi dvě hodiny v rozhovoru a poté Husserl pravil: „Jediný člověk, který četl a pochopil má *Logická zkoumání*.“ Tak myslím, že i tohleto může dokreslit tu situaci, kdy pochopení přichází od toho neznámého cyklisty. No a oni pak se stali velice blízkými přáteli.

No, a kdybychom chtěli – to jsem teď mluvil o takové, řekněme, situaci hlavního zájmu a úkolu z hlediska filosofie života, proč se snažil a tak dále. Kdybychom to chtěli pojmenovat odborně, tak to tam také nalézáme v tom prvním citátu, totiž že je to kritika rozumu. Uvidíte vzápětí, jak vám ještě řeknu něco o té filosofii pedagogické, že se dá ten pojem kritiky rozumu použít možná jako ústřední pro tohleto období. Píše si totiž – teď máme zase další citát z roku 1906 z deníku tentokrát, kde se vyjadřuje také k dosavadní své práci a k dalším plánům: „Na prvním místě jmenuji úlohu, kterou si musím vyřešit, mám-li se moci nazývat filosofem: kritiku rozumu.“ Tedy prve: mám-li vůbec mít právo se nazvat filosofem, tak musím provést kritiku rozumu. A rozvede to trochu: kritiku logického a praktického rozumu, hodnotícího vůbec. Na jedné straně logického a praktického, ten hodnotící můžeme připojit k tomu praktickému. Takže kritiku logického i praktického rozumu. Na druhé straně potřebujeme i provádění, to znamená vypracovávání jednotlivých problematik, a ty uvádí: na prvním místě jsou problémy fenomenologie vnímání, fantazie, času, věci. V té souvislosti jsem učinil pokusy o fenomenologii pozornosti – další téma pozornost. Dále je třeba systematického provedení prozkoumání fenomenologie významu – to je další, čtvrté, páté téma. A dále teorie soudů.

Tím to je z roku 1906 a já to chci do toho roku 1907 uvést a teď uvidíte z těch přednášek, o čem přednášel, že to odpovídá. Takže dosud jsem tedy promluvil k té celkové charakteristice té části onoho období v Göttingách, [nesrozumitelné], a teď bych jenom stručně chtěl upozornit na – pomocí témat přednášek a seminářů bych to chtěl trošičku zkonkretizovat – to, co jsem teď řekl. Husserl nastoupil, první přednáška v Göttingách byla o svobodě vůle, což vám připomíná tu předchozí periodu. Přednáška pro všechny fakulty. No a pak už se k tomuto tématu vracel jenom občas. Vyskytne se asi dvakrát, nebo etika se také vyskytuje. Přednáší opět ta stará témata: všeobecné dějiny filosofie. A nový zájem lze pozorovat v seminářích, ale i v přednáškách. Je to totiž prohloubený zájem o Kanta. Má několikrát seminář z Kantových spisů. Nenašel jsem sice *Kritiku soudnosti*, ale *Kritika čistého rozumu* je tady uvedena dvakrát, *Praktického rozumu*, *Základy metafyziky mravů*. No a ještě možná další nějaké drobnosti. Takže to je, bych řekl, první věc, kterou se člověk jinak nedozví, protože Husserl nepublikoval v té době. Takže prohloubený zájem o Kanta. Zájem o tu novověkou filosofii anglickou: Locke, Hume, Berkeley trvá dále. Ale nový je ten Kant.

Druhá věc, na kterou chci upozornit, jsou tady dvě slavné přednášky, z nichž části byly publikovány a kde také se nachází ten text, který chceme číst. Tak ten první rok nebo semestr, na který chci upozornit, to je zimní semestr 1904 až 5, kdy Husserl přednáší přednášku, která se jmenuje *Hauptstücke* – neboli *Základní kapitoly z fenomenologie a teorie poznání*. A tahleta přednáška je slavná právě proto, že jsou zde také ty přednášky o vnitřním vědomí času. Tam dělá čtyři části a odpovídá to tomu, co jsme v tom deníku v jednom tom citátu slyšeli. Totiž první část byla o vjemu, druhá o pozornosti, třetí o fantazii a obrazném vědomí – to třetí bylo publikováno už. Čtvrté bylo publikováno ve dvacátých letech na konci, přesně nevím, teď se podíváme, čtvrtý myslím: *O fenomenologii vnitřního vědomí času*. To je ten náš text. Tím také ten životopis vykládám kvůli tomu, abychom umístili ten náš text. Takže přednášky o vnitřním vědomí času, tedy fenomenologii, ale název... tam není v názvu jak se to přesně teda jmenuje – *Přednášky k fenomenologii*, ono je tam obojí: *Přednášky k fenomenologii vnitřního časového vědomí*. Jo,

tak to bude to naše téma.

No a druhá jaksi slavná přednáška nebo slavný semestr je právě z toho roku 1907. Proto jsem si ho zvolil jako takový mezník. Opět jsou to *Hauptstücke*, tedy překládáme jako základní kapitoly: *Základní kapitoly z fenomenologie rozumu*. A ten rozum je tady *Vernunft* ve všech těch případech, co jsem už předtím citoval.

Tyhle přednášky z roku 1907, tedy *Základní kapitoly z fenomenologie rozumu*, byly uvedeny pěti úvodními přednáškami jako takový relativně samostatný celek. Také byl vydán samostatně jako první svazek nebo druhý svazek, myslím, z *Husserliana* už v padesátých letech. A ta hlavní přednáška, ke které to byl úvod, ta vyšla ještě mnohem později. Ta se jmenuje *Ding und Raum*, věc a prostor. Takže tady máte další to téma, o kterém jsme tam slyšeli.

To asi dnes vám nedovedu rychle vysvětlit, jak je možné, že v přednášce, která se jmenuje *Základní kapitoly z fenomenologie rozumu*, to téma je věc a prostor. To je zajímavá otázka. Skrývá se za tím určitý důležitý názor, ale já jsem o něm – jak jsem se nějak stručně připravil, tak bych to musel hrozně dlouho vykládat. To vám povím třeba příště. Těch pět úvodních přednášek vyšlo pod názvem, a zřejmě to je Husserlův název, *Die Idee der Phänomenologie*. Takže máte *Ideu fenomenologie*, to je úvod k přednášce *Věc a prostor*. Zvláštní.

To slovo *Idea fenomenologie*, to by mělo taky k tomu něco povědět příležitostně. Tento text *Idea fenomenologie*, tyhle přednášky, anebo někdo jde až do toho našeho textu, do toho roku 1904–5, přednášky o čase. V těch lze nalézt jakýsi obrat k novému typu zkoumání, a to je zkoumání *transcendentální*. Ta fenomenologie se tedy pak už nazývá *transcendentální*. To je slovo, které hodně používá Kant. A já bych to zatím nevysvětloval, protože to nutně k tomu našemu textu, co začneme číst, nepotřebujeme. Ale dříve nebo později, pokud budu chtít v tom portrétu pokračovat, tak se asi nevyhnu, abych o tom něco neřekl aspoň stručně příště třeba. Zatím se tomu můžu vyhnout, protože to je ten bod, ke kterému Husserl dospěje, a teď budeme spíš příště vidět to jeho rozvíjení.

Je ten... takže jedna ta charakteristika, co se tady v tom 1907 odehrává, tak je tam už zformulovaná myšlenka *transcendentální* fenomenologie a její metody, kterou je *fenomenologická redukce*. Tak to zatím jen pojmenuji, abychom příliš neodbehli od toho našeho vlastního tématu. No, ale jak to ještě vyřeším, jak to dál budu vykládat, přesně nevím.

Já bych dneska chtěl začít... Mám teda pouze pět exemplářů toho textu a jsou to čtyři strany, tak to si myslím, že pohodlně přečteme. Ještě před přestávkou jsem připravil něco o čase, to ještě takovým způsobem doplnit k tomu životopisu. Dostáváte totiž nekuřákům malou ukázkou z *Růžového kavalíra* Richarda Strausse, kde je taková velice pěkná pasáž o čase. Autorem toho textu je Hugo von Hofmannsthal, který se v roce 1906 s Husserlem v Göttingách setkal. Existuje i dopis Husserlův, který jsem ovšem nečetl, adresovaný Hofmannsthalovi po té návštěvě o rozdílu mezi estetickým a fenomenologickým zřením. Premiéra *Růžového kavalíra* byla v roce 1911 a Husserl možná tvrdil, že ty úvahy o tom čase mohou... ale to bych věděl, až kdybych si přečetl ten dopis, že ty souvislosti tam skutečně nějaké jsou mezi tou pasáží a tím.

Tak přistoupíme k té četbě, pokud nemáte nějaký dotaz k tomu *Růžovému kavalíru* nebo k tomu, co jsem řekl, jestli je k tomu potřeba něco blíže vysvětlit, pokud budu schopen. Řekl jsem to jasně a zřetelně? To bude horší, tak se ptejte raději hned na něco.

Ten článek... to teď ještě nečteme, to já řeknu. Já řeknu a taky už jsem to říkal o tom textu dopsaném tady. To je dnes jako úvod, možná to bude pro vás jako zklamání. Je to tady napsané, část první čeho – totiž jestli to není ta část první čeho. To je myslím část první. To je totiž jen vydavatelův název, protože tu druhou částí jsou přílohy k tomuto textu. Takže tady sice část první, ale to není část první těch přednášek, nýbrž pod tím textem byla část první název té první části, jak ty přednášky vyšly ve skriptech, které tady mám. Vidíte, že to není, ale je to psaný text, takže to není... Je to i s těmi přílohami. V tom svazku jsou pak kromě příloh ještě doplňující texty. Tady to zabírá asi sedmnáct stran.

No, takže jednak kdo by se to mohl někde učit, tak ve skriptech filosofické fakulty v roce 1970 *Přednášky*

o fenomenologii vnitřního časového vědomí přeložili Vladimír Špalek a [nesrozumitelné]. Člověk se od někoho musí učit, jak je to rozebrané. No, tak já jsem zatím udělal tady z těch prvních čtyř stran... nevím, jestli se to z toho dá ještě kopírovat, byly s tím takové všelijaké nahodilé potíže, tak si to nějak musíte číst po dvou po třech. Tady máte asi pětkrát... a ten originál toho textu, to je to, co máte před sebou česky. Máte tam rok 1970, by se tam mohlo připsat. Originál toho překladu, co máte před sebou, vyšel v roce 1966, *Husserliana*, svazek 10. To je edice vydávaná v Holandsku, v Haagu, ještě za života Patera van Bredy, zakladatele Husserlova archivu. O vzniku toho archivu vám povím v souvislosti s těmi pěti lety prvního, druhého života Husserlova archivu.

Jestli je to technicky jasné, tak jak byste si to přáli číst? Připravil jsem si to tak, že mám ke každému odstavci napsáno shrnutí, abych věděl, o čem to je. To vám můžu vždycky předem říct, můžu vám říct, jak se vcelku ten text člení, který jste si bohužel nemohli předem přečíst. A pak bychom ho mohli klidně číst řádek za řádkem. Tak to zkusíme. Občas to není úplně srozumitelné, obtížně se to překládá. Tady mám ten originál. Ještě jsem vám neřekl, že text už byl vydán za života Husserlova. Vydal to totiž Martin Heidegger, tyto přednášky. Tu první stranu jsem vám tam nemohl opsat, napsal k tomu úvod a vyšlo to zřejmě v roce 1928, předpokládám, je to tak datováno. Jinak se používá tento text. Vyšlo to v té ročence, o které jsme ještě zatím nemluvili, *Jahrbuch für Philosophie und phänomenologische Forschung*. To vám pak povím.

Tady jsou tedy přednášky uvedeny předběžnou poznámkou vydavatele, kterým je Heidegger, a ta celkem podává jenom technické informace, které jsem vám už poskytl. Že to byla ta poslední část čtyřhodinové göttingenské přednášky *Základy fenomenologie a teorie poznání* v zimním semestru roku 1904/05. Upozorňuje, že jsou do textu pojaty ještě přílohy. Možná si někdy nějakou přílohu vybereme, zatím ten text natolik neovládám, abych dal předem program té četby. Pak jenom konstatuje, že rejstřík sestavil pan Landgrebe a že do kapitol to rozdělila slečna doktorka Steinová. Tím máte jmenovány i dva asistenty Husserlovy včetně třetího, který je vydavatel.

Dnešní pasáž obsahuje čtyři strany. Myslím, že to není moc obtížné, ale řekl bych dopředu, co tam kdo najde. Dnešní text je formulací úkolu, který před námi všemi stojí, a základní charakteristikou přístupu, jak se bude postupovat. Takže se to ještě moc nedozvíte, ale je potřeba si právě tohle dobře promyslet, co chce Husserl a jak se domnívá, že může k tomu cíli dojít. Ten úkol je charakterizován už v těch třech odstavcích úvodu před prvním paragrafem a postup, jeho základní charakteristika, je v jistém smyslu charakterizována už názvem prvního paragrafu: Vyloučení objektivního času. Druhý paragraf podle mého názoru přináší další specifikaci, další určení postupu metody, a to v kontrastu k metodě psychologické. První paragraf nám vyloží rámcový postup, který možno předběžně charakterizovat tak, že když se budeme ptát po čase fenomenologicky, musíme vyjít z prožitku času. To znamená, že nesmíme vyjít od času, ve kterém všechno je, ve kterém je i ten prožívající, ve kterém je i to prožívání. To je čas, kterému se říká objektivní.

Jiný hlas: ten úkol už je charakterizován, jak to teď popisuju v tom úvodu. Ale jeho základní stránky nebo oprávněnost je vyložena v prvním paragrafu. A ten postup chce učinit na první pohled něco nemožného. Čas, který vždycky už předpokládáme, poněvadž v něm přece jsme – ale jak v něm jsme? No, jsme tak, že přece všechno se nějak mění v čase a my jsme jen jedna z dalších věcí, také se musíme měnit, jsme také zasazeni do času. Tak tenhle čas, ten čas takzvaný *objektivní*, se má vyložit tak, že se najde jeho původ z času *subjektivního*, z času řekněme volně prožívaného, ale to možná není přesné. Přesněji řečeno: *subjektivním* časem vědomí se má najít původ toho *objektivního* času. Ten paragraf první je bohatší, hůře se charakterizuje, popsal jsem to doufám rámcově a můžeme přikročit k textu, pak na příslušném místě uděláme přestávku. Mám to předčítat já, nebo to někdo chce číst? Můžete to kdykoli přerušit, pochopitelně.

--- (1984-01-09 Husserl III (1)_065Sez b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Co se podle Husserla představuje pod tím, jak bude vysvětlovat. Každý si pod tím může představit něco jiného. On nám tady říká, co podle jeho názoru znamená vysvětlit časové vědomí.

Znamená to uvést dvě věci do vztahu. Jednou je objektivní čas – o něm nám zatím neřekl, co to je – a druhou je subjektivní časové vědomí. Ale nejen to, že jsou dvě a že se řekne, že mají být uvedeny do vztahu tyhle dvě záležitosti. Nýbrž je to ještě upřesněno. Jak se totiž ta časová objektivita neboli ten objektivní čas, jak se může *konstituovat* neboli ustavit v tom subjektivním časovém vědomí. To znamená, ty dvě věci, které se mají uvést do vztahu, se mají uvést do takového vztahu, že se ukáže, jak je to možné, že čas, který je subjektivní – časové vědomí, musím to říkat přesně s ním – že to časové vědomí, které je subjektivní, může ze sebe vydat, že se v něm může ustavit časová objektivita, objektivní čas.

Hejdánek: Můžu vás přerušovat?

Jiný hlas: Moment, já jenom ještě... už je to dobré. Tak takhle zatím od něho známe, co je co. Ale tady se dozvídáme, co to znamená vysvětlit objektivní čas. A teď si musíme říct, co je co. Ale formálně jsme tu strukturu toho, co se tady jako úkol klade, z toho textu, domnívám se, přečetli.

Hejdánek: Smím se do toho... můžete mě přerušovat?

Jiný hlas: Jo, klidně. Když se mi to nebude zdát vhodné, tak řeknu, že ne, ale klidně. Teď je to vhodné.

Hejdánek: Jestli jsi to neřekl opačně, že objektivní čas je možný bez subjektivnosti, bez souvislosti?

Jiný hlas: Ano, k tomu jsem se chtěl právě věnovat. Proč se vůbec ta otázka takhle formuluje? Proč se třeba neformuluje, jaký je vliv objektivního času na subjektivní prožívání? Takové otázky jsou kladeny dodnes. Jsou celé výzkumy o tom, v podstatě podmínka právě, jak se mění subjektivní vědomí času, jak se mění naše časové prožívání. Když blikají žárovkou někomu a on srovnává dva prožité časové úseky, tak říká, který byl rychlejší, nebo má prostě nějakou míru pro to. Dá se zjišťovat – a teď oni se domnívají, že objektivně se dá popsat, v jakém intervalu já mu blikám tu žárovku, pětkrát za vteřinu nebo jednou za vteřinu – a zjistí se, že takovéto podněty ovlivňují prožitek času. Když mu blikají rychleji, tak mu to bude rychleji utíkat, předpokládám. To je úplně jedno, to je taková jenom...

Hejdánek: No, takhle to vykládají. Takhle to prezentují.

Jiný hlas: No dobře, tak jo. Ne času jako vůbec, který teče jako řeka, ten objektivní, ale v něm jsou určité události, které mají týž charakter, že se dají objektivně, to znamená vždycky stejným způsobem, umístit na nějaké přímce časové. Ta jejich vzdálenost, je to pět bliků za vteřinu, ta patří k tomu objektivnímu času. Takže nějaký charakter, ale časový, to blikání samo o sobě, mluvit o něm bez souvislosti s tím objektivním časem nemá smysl. Takže je on oprávněn říci, že objektivní časové charakteristiky nějakých procesů, jak tyhle experimenty ukazují, ovlivňují prožívání, které je pokaždé jiné. Když v tom objektivním čase dám víc těch podnětů, tak týž časový úsek, deset vteřin, je jednou prožíván jako delší než jindy. Ta intenzita nebo frekvence toho prožívaného času by závisela na objektivních ukazatelích. Ale ty objektivní ukazatele jsou v čase, který je vždycky týž. A ten subjektivní se ukazuje, že je pokaždé jiný, protože závisí na těchto okolnostech objektivního světa, který dovede každý, kdo má hodinky. Kdo má hodinky a žárovku, tak tohle dovede zjistit. Kdo má baterku a hodinky, tak tohle dovede zjistit.

Husserl se neptá takhle. I když tohle jsou dokonce psychologické výzkumy, by se dalo říct, nebo nějaké psychofyziologické. Totiž pak to nemusí být blikání žárovkou, můžou to být nějaké daleko skrytější procesy, fyziologické periodické pochody v těle třeba. To je takový primitivní příklad s tím blikáním, ale prováděl se a provádí se. Je to výzkum prožívání. Provádí ho ten, koho zajímá to prožívání. A přesto je ta otázka položená opačně než ta otázka Husserlova. Tak jak je ta Husserlova položená a jakou tam úlohu má ten objektivní čas a může objektivní čas být bez toho prožívání?

Musíme se... já bych si dovolil skočit do prvního *paragrafu* přímo do místa, kde se o tom objektivním čase mluví, co to je. Snad je tato metoda dovolena i na francouzských *lyceích*. První místo, které by nám snad mohlo pomoci...

Jiný hlas: by byl třetí odstavec toho prvního *paragrafu*, to znamená na té straně šest. Ten první odstavec tam začíná... a říkám to správně? Snad jo. Třetí odstavec toho prvního *paragrafu*, tak to snad není těžké. Je to na straně šest, ten odstavec začíná slovy: Co vyloučení objektivního času znamená, to se stane snad ještě zřejmějším, když provedeme paralelu pro prostor. Volím tu metodu, odpovím na tu otázku pomocí tady také té odbočky. A to je odůvodněno tím, že přece prostor a čas vykazují příliš závazné... to se mi

moc nezdá, ale myslím, že už jsem to jednou kontroloval, že to tam je jedna, dva, tři... No jo. To není důležité, vidíte, to je tady *viel beachtete*... to je jaksi... no, to není závazné. Ale to není důležité, v téhle větě není důležitá. Ne, *viel beachtete* je jako, na které se hodně dbá nebo který se hodně zkoumá, a druhé významné, to je v pořádku. Závazné takové jako se moc nehodí. Já myslím, že ve slovníku se najde, že *viel beachtete* je i také závazný, ale já myslím, že se to sem nehodí. No, a ta věta jak říkám není důležitá.

Do sféry toho, co je fenomenologicky dáno, patří prostorové vědomí. To znamená zážitek, v němž se uskutečňuje prostorové nazírání jakožto v něm... v něm je prosím vjem... a fantazie. Já se dovolím ještě přečíst jednu další větu a pak to teprve vyložit. Otevřeme-li oči, díváme se do objektivního prostoru. Tak prosím tady se budeme chytat. To znamená, jak ukazuje reflektující pozorování, máme vizuální vjemové obsahy, které fundují prostorové nazírání v tak a tak uspořádaných věcech. No tak to je poměrně hodně nabitá věta, tahleta druhá, tak já se to pokusím vyložit. Ale musíme si také vždycky určit, co chceme v tom textu pochopit, protože ona je to složitá a mohli bychom také probírat celý večer tu jednu větu. Tak my chceme tady najít paralelu pro úvahu o prostoru... o prostoru, paralelu pro čas, a to pro tu otázku, co to znamená vyloučení objektivního času. Tu tady budeme probírat na příkladu vyloučení objektivního prostoru. Nevíme, co ten objektivní prostor je, ale dozvídáme se to... Není zde tedy definován, ale dozvídáme se to v té větě: Otevřeme-li oči, díváme se do objektivního prostoru. Tak co se tímhle tím myslí? Pojďme se na ten... podívejme se na poslední větu toho odstavce. Nemá například vůbec žádný smysl říkat, že jeden bod zrakového pole je vzdálen jeden metr od rohu tohoto stolu. Nebo že je vedle něho, nad ním a tak dále. Právě tak málo má přirozeně také jev věci místo v prostoru, je umístěn v prostoru, a nějaké prostorové vztahy. Jev domu není vedle domu, nad domem, jeden metr od něho vzdálen a tak dále.

Tahle ta poslední věta naznačuje takové dva póly. Jsou zde prostě určité údaje prostorové, vzdálenost jednoho metru... tu si tady nechme jako příklad, a proti ní stojí něco, kde o tom jednom metru, a to podobně jako jsme měřili ten čas, kde o tom jednom metru nemá smysl mluvit. A to, kde o tom nemá smysl mluvit, je tady nazváno zrakové pole. Pak bude časové pole. Tak stojí proti sobě. Na jedné straně je dán prostor, v němž existují nebo v němž nalézáme objektivní vztahy, a na druhé straně je něco, kde tyhle ty objektivní vztahy nenalézáme, kde je nelze použít. A odkud přesto ty prostorové objektivní vztahy nakonec je možno vyložit přesně podle toho, v té formulaci úlohy, kterou jsme formovali pro čas. Co jsme říkali? Ukázat, jak pochází ze subjektivního časového vědomí objektivní čas. Teď mluvíme o prostoru. Má tady být obdobná paralela. Má tady být nějaké, jako tam bylo časové vědomí, tak tady musí být nějaké prostorové vědomí, a proti němu, jako tam byl objektivní čas, musí stát objektivní prostor nebo objektivní prostorové vztahy. Tohle je potřeba vidět v kontrastu jako ty dva póly.

A to je první, na co jsem chtěl upozornit. A teď se vraťme k té obtížné větě. Otevřeme-li oči, díváme se do objektivního prostoru. Díváme se do toho prostoru, kde má smysl mluvit o tom, že stůl je metr od židle. V tomto smyslu tomu můžeme rozumět. To znamená, jak ukazuje reflektující pozorování, máme vizuální vjemové obsahy. Ta je také nesrozumitelná, tuhle by člověk neměl tak... neříkám, že je to špatně přeložený, možná i kdyby to četl člověk německy, tak tahleta věta je velice komplikovaná. Ale já myslím, že ještě před přestávkou ji aspoň nakousneme. Ona to dokonce asi není dobře přeložený.

Gegenständliche Wahrnehmungsinhalte. No tak nebudu dělat žádné opravování, to by se člověk spletl. Co je za tou dvojtečkou, ne jako pokračování té věty: Otevřeme-li oči.

Hejdánek: to jaksi je, to je naopak navázání na tu větu v závorce, to znamená, co je za tou dvojtečkou, to jsou zjištění onoho reflektujícího pozorování. Když prostě ten fakt, že otevřeme-li oči, díváme se do toho prostoru, kde platí ty vzdálenosti, metr a tak dále, tak to bereme jako samozřejmost, se kterou každý souhlasí a víme, co to je. Ale teď se ptáme – pomlčka – to znamená, co to znamená? A teď nám to nevysvětlí s tím jedním metrem kupodivu, nýbrž nám začne vykládat, co nám ukazuje reflektující pozorování. Co to znamená, když hledíme do toho objektivního prostoru? A to, co je za tou dvojtečkou, to je popis toho, co to reflektující pozorování zjišťuje. Tak co zjišťuje?

Máme vizuální, tady je dokonce řečeno vjemové, ale tady jsou zřejmě asi oprávněně, ale tady jsou přímo řečeno počitkové obsahy. Máme vizuální počitkové obsahy. Co zjišťuje? Že abychom mohli vůbec do toho objektivního prostoru nahlížet, musíme mít vizuální počitkové obsahy. Bez nich by to nešlo. To říká ta další věta, totiž tyhle prožitky, tyhle počitkové obsahy zakládají něco dalšího, fundují. Fundují koho co? Teď tam je chyba. To už je vážná chyba tady. Jestli to třeba v té ročence byl ten text jinak, ale já myslím, že ne. Tady je, že fundují *Raumerscheinung*, to znamená prostorový jev. To už je úplně něco jiného, to už je výklad. Fundují prostorový...

Jiný hlas: On to má tak nějak jako prostorové nazírání, jev.

Hejdánek: Aha, počkej, takže jsem já udělal chybu? *Raumerscheinung*, ne, tady je dvakrát jev v tom německém textu. Tady je *Raumerscheinung* a pak je *eine Erscheinung von* pokračuje. Tady je dvakrát jev.

Jiný hlas: On to nazírání ztotožňuje s tím jevem vlastně.

Hejdánek: To já vám hned vysvětlím, ono to není chyba, ale... těžké. Ale takovéhle změny by se jako nemusely provádět. Fundují prostorový, jeden tady je prostorový jev. Jev tak a tak... teď je tady, pozor, snad nebudeme muset používat ten text, tam jsem si nevšiml... Tady doufám, že čtu stejný, to je asi jiný odstavec. *Aus der Ausschaltung der Objektivität*, to je ono. Další oprava je, to mě mrzí, to jsem si měl připravit ty opravy, já jsem si myslel, že je to lépe přeložené. Které fundují prostorový jev, jev určitých – tam to úplně zkrátily – určitých, nebo určených, taky by se mohlo říct, dáme určitých. Určitých, prostorově tak a tak rozložených věcí. To tam vůbec nemá prostorově, to už myslím, že je nehorázné. Určitých, čárka, nebo určených, určitých prostorově tak a tak rozložených, *gelagert*, umístěných, rozmístěných, rozložených, rozložených třeba dáme. Taky není hezké, věcí.

Jiný hlas: Uspořádaných věcí.

Hejdánek: Právě. To by bylo, tak rozmístěných, zase že je tam to místo, poloha, rozmístěných, rozložených. Rozmístěných. Tak teprve teď se ta věta stane trochu srozumitelnější, doufám. A já už tomu věnuji jenom pět minut, pak se k tomu ještě vrátím. Ono totiž kdo byl na předchozích přednáškách, tak to pochopí ihned. V té větě hlavní zjištění toho reflektujícího pohledu je, že je rozdíl mezi prostorovým jevem. Prostorový jev, to je vlastně prostorové vědomí. Nepřesně řečeno zážitek prostoru. A proti tomu stojí prostorově rozmístěné věci. To je ten objektivní prostor, objektivní čas. Stojí proti sobě, řečeno jednou větou z *Logických zkoumání*, stojí proti sobě jev a jevící se věc. Jev a jevící se věc není totéž. Dokonce toto rozlišení je základní rozlišení, které vůbec Husserlovi umožňuje všechno další zkoumání. A to se tady bude vracet vícekrát v tom textu a objevuje se už v téhle větě na tom příkladu s prostorem. Abych se mohl setkat s tím objektivním prostorem, kde je vhodné používat ty míry, musím něco prožívat. Teď kde a jak, to je komplikovaná otázka. Ale to moje prožívání není totožné s tím, co se mi jeví. A tomuto prožitku Husserl říká jev. To je poněkud matoucí. Jev si člověk řekne: „Jev, no tak to je to, co... Jev, to je támhle ten stůl, to je jev.“ To není jev. To je jevící se věc. Myslím, že se najdou i místa, kde bude vyvráceno to, co jsem teď tady řekl, ale převážně a zásadně platí tohle rozlišení, že je rozdíl mezi jevem a jevící se věcí. A ten prostorový jev, to je ta jedna strana, to je prostorové vědomí, to je to pole, kde nemá smysl mluvit o vzdálenosti jednoho bodu toho pole k druhému pomocí těch objektivních měr. To je jedna strana a druhá je ten objektivní prostor, případně objektivní čas, který se jeví. Ten se jeví, ale jeví se – a to je odpověď na tu otázku zatím taková první – jevící se předmět, jevící se prostor objektivní i jevící se věc má objektivní charakteristiky. To není jenom můj subjektivní dojem, věci, se kterými se setkávám. A zrovna tak není jenom můj subjektivní dojem, že jsou uspořádány prostorově. To není jenom můj dojem subjektivní. To subjektivní, to jsou moje zážitky, bez kterých by se nesetkal s tímto objektivním prostorem, časem, s věcmi. Teď uděláme přestávku, poněvadž to už byste... Tak teď vám pustím toho Josefa Horu. Čas přece na věcech nic nemění, jo, jaksí, což ovšem slouží u nás naštěstí k obrácení, že ty na času nic nemění, jo? Takže čas je málo co nemůže změnit, poněkud v obrácení. Takže čas je zvláštní věc. Čas přece na věcech nic nemění. *Perman so im Fluße*. Tak tady máme, když vletíte do toho objektivního času, tak když jen tak jaksí žijeme, jo, tak není vůbec ničím čas. *Ist rein gar nichts. Aber dann auf einmal*, a pak najednou, čas letí, čas bije, hodiny odbíjejí, necítíte nic nežli čas, nic nežli jeho, jo? Je

okolo nás a je v nás, jo, všude, tady v těch básničkách já mu nevěřím, že to přeložil správně, tady říká bdí a hlídá nás okolo nás, že je všude, jo. No a to jde o to, že jsou tady jaksi dva a ten čas jaksi právě tady asi se ozval a dále zpívá ta *Maršálka*. Mnozí, dřív či tady, a je pak mezi náma ten čas, mezi mnou a tebou a zase zase teče nehluchně jako, víte, že všichni sledují kocoura, nehluchně jako písečné hodiny, jak se tomu říká, ten písek, jak se tomu vlastně říká?

Jiný hlas: Přesýpací.

Hejdánek: Jo, přesýpací, ano, jo, jako přesýpací, jako ten písek, jo, v těch přesýpacích hodinách, jo. Mnohdy ho slyším, jak nezadržitelně plyne. Stávám uprostřed noci a zastavuji hodiny, jo? Ano, na váš burk víte... zastaví všechny hodiny, jo, a pak ale řekne, jaksi se donutí, avšak nemusíme se o času obávat, vždyť i on, vždyť i on byl stvořen naším Otcem, který stvořil i nás všechny, jo? Tak tady to víte, to by se teď dalo jako... to by byla jistě zajímavá analýza, ten závěr a to předtím a vůbec ten popis toho jaksi času, o kterém nevíte a pak o něm víte, že? Ale jenom jeden moment vyzdvihneme: ten pokus zastavit ty hodiny, jo, to je jaksi sice nezdařený, že, ale je to pokus zasáhnout do toho objektivního času, protože to musí ten, kdo to dělá, ten musí vědět, že ten objektivní čas teče dál. Ale když zastavíte hodiny a ony netikají, jako ten čas neodměřují, ne? Je to ten první přístup jako s tou žárovkou, jo. A tomu prvnímu přístupu pak odpovídá i to, že se nakonec řekne: čas, to je něco, to je něco stvořeného, objektivního, jo? Tak jen tak bych to musel rozebrat podrobněji, no.

Tytéž otázky nalézáme v tomto našem textu, kde tedy tady už začli naznačovat, co to znamená vyloučení objektivního času. Zatím jsme to ukázali na prostoru, jo? Ten odstavec o prostoru dočteme. Základní myšlenka je: jev a jevíci se věc není totéž. To hodně je patrné také na konci čtvrtého odstavce, tady ta jako tady ta dvojítoť, víte? Přečetl bych nejprve tedy z toho čtvrtého odstavce, který začíná slovy „Něco podobného též teď rovněž platí o čase“, jo? Tam to slovo jevíci, to tam přímo jako dál je ve čtvrtém třetím řádku odspoda, jo? Jo, v té poslední větě se říká něco o *transcendentním*, tak to zatím můžeme nechat stranou, ale to ostatní dá smysl samo o sobě, jo. Jo, ono to není poslední věta, ale je to ta věta, která je prostě ten čtvrtý řádek pátý řádek odspoda, jo? Máte tam *fenomenální* prostor, *fenomenální* prostoro-časová skutečnost, jevíci se prostorová podoba, jevíci se časová podoba, to všechno jsou jaksi z jednoho pytle tohleto, ano? A co řekne k tomu? To všechno nejsou zážitky. Víte, to je ta dvojice: jevíci se věc není jev a jev to je zážitek. Najdete u Husserla i trošku jaksi říkám formulace odlišný, ale tohle aspoň na tomhle místě to zase vidíte, jo? Jevíci se prostorová podoba, jevíci se čas, jevíci se prostor, to nejsou zážitky. Tudíž to nejsou taky jenom subjektivní záležitosti, proto se můžou nazvat objektivními jaksi v této v tomto kontrastu, ano? To všechno nejsou zážitky, jo? No a tu další větu nebudeme číst, protože to zas se vrátíme, to se dočteme i v tom třetím odstavci. Tak chtěl jsem připomenout to základní rozlišení, které jsme tam v té jedné složité větě uviděli, jo? Takže on teď bude chtít ukázat, jak ten objektivní čas pochází z tohoto z tohoto subjektivního časového vědomí nebo prostoru. A teď to tady budeme mít na tom příkladu, tak čteme dál, abstrahujeme-li, jo? Tak asi... no.

Jiný hlas: Mně by se... no, já bych se chtěl zeptat... ale je to o tom, co už bylo řečeno v poslední, že v nějakém tom bodu, kdy tam máme vizuální vjemové obsahy, jo, tady se ale přece nemíní to, že míní se tady to, že už u těch, že jo, se říkalo, že ty reprezentanty pouze něco reprezentují a protože neunesou teda jako nějaký obsah, jak je asi míněno tady, ne?

Hejdánek: Ano, tady ještě to nejsou reprezentanti, to co se tady jmenuje, a to co tady je uvedeno. To teprve musí ty obsahy vjemové nebo počítkové, jo, ty se stanou reprezentanty prostoru až když přistoupí ještě něco, jo?

Jiný hlas: Jako muselo to tohle to se mi zdá pouze vizuální vjemové obsahy, to je míněno pouze jenom to vlnění, jo?

Hejdánek: Ne, vůbec ne, vůbec ne. To je těžká věc. A rozhodně to není vlnění. To vlnění není žádný prožitek, jo? Počítkové obsahy, to je ten prožitek, to je v té dvojici to není to, co se jeví, ale to, co je prožíváno, jo? Takže vlnění prožíváno není, jo? Je prožívána třeba nejlépe se ukazuje barva, jo? Ale reprezentantem se ten prožitek stane až když něco ještě přistoupí, jak jsme si tam vykládali na té

arabesce, jo? Až když až když něco přistoupí, tak se stane ta arabeska písmenem a reprezentuje něco, čím sama není, jo? Ale zatím tady se mluví o tom, co nic nerepresentuje, jo? Ty počítky, to je... Já pořád o tom přemýšlím. Ty počítky nejsou v hlavě, jako především, jo. Nejsou v oku, není to vlnění. Počitek je, když mám, když už mám před sebou tu objektivně konstituovanou věc, jo, nebo v našem starém případě, když už mám před sebou písmeno vzniknuvší jaksi nějak z té arabesky, že jo, tak co je tady počitek? No, to je třeba barva toho písmena ne písmeno, takové ty složky, které teprve nějakým uchopením dávají to písmeno. To nemám v oku, to vidím před sebou, ale...

Jiný hlas: Ne, to je to, co už na to dopadá...

Hejdánek: Ne, nedopadá. Nikam to nedopadá, to vidím před sebou. Žádným dopadem.

Jiný hlas: No, ale k tomu se musí něco říct. Jak vůbec dojde k nějakému dopadu?

Hejdánek: To dopadání nelze, v uvozovkách se říká, jak ukazuje reflektující pozorování. Na reflektující pozorování myslím nemůže žádné dopadání, ani ho najde.

Jiný hlas: To nejde o ty vizuální vjemové obsahy, co to nakonec je? Jestli je to ještě předtím, než vůbec dojde k nějaké reflexi, anebo je to to, co už je předmětem nějaké reflexi?

Hejdánek: To na reflexi vůbec nezávisí. To Husserl tady provádí tu reflexi. A rozhodně to není žádné vlnění a rozhodně to není v hlavě a rozhodně to není způsobeno, vyvoláno nějakými podněty...

Jiný hlas: No, to není, ale může být způsobeno dopadem vlnění...

Hejdánek: Jakmile se to začne vykládat takhle, co je čím způsobeno, tak to není rozbor zážitku. Máš prožitek nějakého dopadání, když vidíš mě třeba? Možná že ho občas budeš mít. Ale počkej, když na mě koukáš, tak reflektuješ, nebo vidíš mě?

Jiný hlas: Reflektuju, jak vůbec může dojít k tomu vidění do objektivního prostoru.

Hejdánek: Počkej, proč furt ukazuješ sem? No ano, tam se to musí ukazovat, tam, ne sem! Já přece hledím do objektivního prostoru a ne sem, přece. To je omyl.

Jiný hlas: Že já hledím tamto, ale ono nejdříve musí přijít něco zvenku.

Hejdánek: Odkud to víš?

Jiný hlas: Že to přichází zvenku. No počkej, a já to vidím vevnitř, když to přichází zvenku? Já to vevnitř nevidím.

Jiný hlas: Ne, já nevidím vevnitř stůl, to ne.

Hejdánek: Ale tady jde o analýzu. Jistěže ho pak třeba taky budeme kritizovat, toho Husserla, ale v tomhle si myslím, že má spíš pravdu on než když budeme říkat, že musí něco přijít. To není analýza zážitku.

Jiný hlas: Já nechci kritizovat Husserla...

Hejdánek: No tak já se na to snažím odpovědět. Jakmile začneš takhle, tak to už je podezřelé. Já na to odpovím, tady je taková věta, zrovna tu, kterou máme číst: „Abstrahujeme-li od veškerého transcendentního výkladu a redukuje-li vjemový jev na dané primární obsahy...“ A teď to pokračuje, to už je pak odpověď na tu naši otázku o prostoru. Ale zatím nečtěme. On říká: to, co ty děláš, když řekneš, že musí něco být vně a působit na nás, tak to je transcendentní výklad, který nehledá v tom jevu neboli zážitku primární obsahy prožívané, ten je překračuje. V tomhle smyslu je transcendentní. A když tohleto neuděláme, a to právě chce dělat Husserl, tak něco najdeme v tom reflektujícím pozorování. Není ta věta úplně jasná. Nechci zapadnout do nějakých dalších detailů, na první pohled tam jsou možná některé nejasnosti, jak to vykládáme. Základní věc: máme dvě možnosti, že ty primární obsahy... Co jsou ty primární obsahy? Byla už o nich řeč.

Jiný hlas: Já myslím, že jsou to ty *Empfindungsinhalte*, ty počítkové obsahy, nebo tam je řečeno vjemové.

Hejdánek: To je právě chyba, že tam je vjemové, protože teď jsou tady vedle sebe vjemové a primární. Já si myslím, že ty počítkové jsou primární a ty vjemové jsou už o něco bohatším, tak proto bych navrhoval tam v té větě, kterou jsme opravovali, tam si i opravit ty vjemové obsahy na počítkové. Ale to je zbytečně komplikovaná otázka. K tomu, co jsi říkal, stačí si uvědomit, že my máme dvě základní možnosti, jak se k našemu prožívání chovat. Co to je prožívání? To je jedno co to je, ale máme dvě možnosti se k tomu

chovat, ať to pojmemme jakkoli. Jedna věc je, že ho budeme vysvětlovat z něčeho, co v něm neprožíváme, co v něm přímo jako prožívané nenalézáme. To je transcendentní výklad. Překročíme k tomu, že musí být nějaké příčiny, musí například být objektivní čas, který na nás nějak působí, protože mám srdce a všechny naše rytmické pohyby fyziologické. To by všechno byly tyto teorie toho času.

Jiný hlas: To je ta jevící se věc?

Hejdánek: Ne, to je ještě komplikovanější. Já bych tu jevící se věc zatím nechal chvíli stranou. Jak se k prožívání chovat? Jedno je, že ho budu vykládat z něčeho, co už prožíváním není. Třeba z objektivního času budu vykládat ten subjektivní. Jak jsem vám uváděl na začátku ten příklad s tou žárovkou – on je sice mylný, ale řekl jsem vám, jak oni to myslí. Budu jsem smyslový vykládat právě z toho vlnění. To vlnění já nikdy neprožívám. V tomhle smyslu musím to prožívané překročit – transcendentní výklad. Ještě vám ukážu na jedné věci, ve čtvrtém odstavci je věta: „Fenomenologickou analýzou nelze nalézt ani to nejmenší z objektivního času.“ Co tím chce říct? K čemu to je? Je to instruktivní formulace. Co to znamená fenomenologickou analýzou? Analýzou jevů, a to jsou prožitky, zážitky. Jedině skrze prožívání se můžeme setkat i s tím objektivním časem nakonec. Ale když budeme analyzovat jen to prožívání a ne tu jevící se věc, ne ten objektivní jevící se čas, tak v tom samotném prožívání z toho objektivního času nic nenajdeme. Nenajdeme tam ani nic o kauzalitě, ani nic o vlnění. On chce tu jevící se věc, jako je objektivní čas, jako jevící se prostor, objektivní, to znamená jevící se prostor, chce vyložit z něčeho, kde žádný objektivní prostor, kde mluvit o metru, nemá smysl. To je otázka teorie poznání, co tady budeme řešit. Ale ještě bych chtěl tohle doplnit. Úplně na konci toho textu, co máte v druhém odstavci, když už jsme udělali tenhle výklad o tom nepřekračování a zůstat v tom prožívání, tak co teda ten Husserl najde? To je řečeno v paragrafu dvě. Ten druhý odstavec je poměrně dlouhý, tak já vám to přečtu ze svého výpisku: provede se fenomenologický popis. A co to znamená? Znamená to odhalit...

Jiný hlas: *apriorní* charakteristiky, *apriorní* pravdy v tom prožívání, ve kterých by nemohl být ten objektivní čas, se kterým se setkáváme. Já to hned najdu, ještě vám dočtu ten svůj výpisek. To znamená, když budeme zkoumat čas, tak bychom měli v té... máme proti sobě jevící se věc a prožívání jevu. V tom prožívání bychom měli najít *apriorní* – vzpomeňte si na ty výklady o Brentanovi a intencionalitě jako *apriorní* charakteristice prožívání a tak dále – najít *apriori* času... Ale teď jsem to trochu spletl, musím to říct znova. My musíme v tom prožívání najít nějaké podstatné charakteristiky. On přímo říká: podstatné charakteristiky, nějaká *apriorní* určení, která umožňují to, že se ten objektivní čas pak může ustavit, *konstituovat*. My se s tím objektivním časem můžeme setkat jedině skrz to prožívání podle Husserla. S tou jevící se věcí se setkáme jedině díky prožitku, který vůbec objektivní není. Ale v tom prožitku jsou... nebo, to jsem možná přehnal, že není objektivní, ale řekl bych to opatrněji, který nemá nic z té objektivity, která se pak jeví. Tak bych to opatrněji formuloval.

--- (1984-01-09 Petr Rezek – Husserl III (1) (pokrač. z H.II.2-A, kde je zač.)_045Sez a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Teď budu číst z druhého paragrafu, je tam taková celá věta proložená, tu hned najdete: „Že patří do světa věcí a psychických subjektů,“ ta věta je asi v polovině. Začnu tu větu od začátku, už tu předchozí. Vzhledem k časovému problému to znamená toto. Časové zážitky nás zajímají. Že ony samy jsou určeny objektivně časově, že patří do světa věcí a psychických subjektů, že se prožívání odehrává v tom objektivním čase. Tedy že patří do světa věcí a psychických subjektů a ten psychický subjekt je také nějaká, v uvozovkách, věc. A že v nich mají své místo, svou platnost, své empirické bytí a vznikání, to se nás netýká, o tom nic nevíme.

Proč o tom nic nevíme? Protože chceme to, co jsme uvedli na začátku, ten úkol. Pokud o tom nebudeme vědět, budeme postupovat obráceným postupem s blikáním té žárovky. My chceme vyjít ze zážitků. Teď, když jsme udělali metodologickou odbočku o vlnění a tak, chci upozornit na to, co Husserl najde, když nebude vysvětlovat kauzálně. Že to bude fenomenologický popis, říká, když přeskočíme jednu větu. Ten popis nám poskytuje *apriorní* pravdy, které patří ke *konstitutivním momentům* objektivity.

Výraz *konstitutivní momenty* objektivita lze rozdělit na dva póly, které tady pořád zdůrazňuji. Objektivita, to je jevící se věc, a konstitutivní momenty, to jsou momenty, skrze které se můžeme s tou jevící se věcí

setkat. To znamená, konstitutivní momenty, to jsou nějaké záležitosti prožívání.

Příště uvidíme náznak těchto analýz. To znamená najít v prožívání charakteristiky, které jsou *apriorní*, nikoliv pouze empiricky zjištěné blikáním žárovky. *Apriorní* znamená platící pro to prožívání předem. Nejenže platí pro to prožívání, ale jsou momentem, který umožňuje setkat se s objektivním časem, totiž s jevícím se časem. To je Husserlův úkol, který znamená zkoumat prožívání, ne tu jevící se věc, tedy jev, a ne jevící se věc. Jev pro Husserla je prožitek, zážitek.

Proto říká v té větě, vrátíme se do třetího odstavce prvního paragrafu, za níž jsme začali číst:

Abstrahujeme-li od veškerého transcendentujícího výkladu, který by překračoval – já to jenom přečtu k tomu místu, kam jsme to dočetli – a redukuje-li vněmový jev na dané primární obsahy (tady prosím bych to zatím nevysvětloval v detailech), dávají tyto primární obsahy kontinuum zrakového pole. Pole je protějšek toho jevícího se prostoru. Zrakové pole je ještě *kvaziprostorové*, to je jenom jako prostor. Není to prostor sám, jenom něco jako prostor. Není to plocha v prostoru, hrubě řečeno, je to dvojnásobná – nevím, jestli by se nemělo říct dvojité, *zweifache* je dvojnásobná spíš než snad dvojité, ale to se tak česky říct nedá – dvojnásobná kontinuální rozmanitost.

Máme jevící se prostor, to je objektivní prostor, a ten se bude vysvětlovat ve svém původu pro nás, poněvadž se s ním můžeme jedinečně skrze prožívání setkat. Bude se vysvětlovat z charakteristik prožívání a v prožívání najdeme v těch základních datech *kvaziprostorové* vztahy, ne ještě prostorové. Takové vztahy, kde nemá smysl mluvit o vzdálenosti jeden metr jednoho data od druhého, ale nějaká rozmanitost.

Shledáváme zde vztahy toho, co je vedle sebe, nad sebou, v sobě, uzavřené linie, které ohraničují část pole a tak dále. Jsou zde jakési *kvaziprostorové* vztahy, ale není zde prostor ve smyslu objektivním.

To samé teď řekne: ale toto nejsou objektivně prostorové vztahy. Nemá například vůbec žádný smysl, že jeden bod zrakového pole je vzdálen jeden metr od tohoto stolu, nebo že je vedle něho, nad ním a tak dále. Když mluvíme o tom poli, nemluvíme o světě, který se nám jeví. Právě tak málo má přirozeně také jev věci místo v prostoru. Jev věci je zážitek věci. Jevící se věc patří do prostoru, ale ne zážitek té věci.

Jedině v tom smyslu, že někdo řekne: „Ty jsi prostě nějaká bytost živá, jsi také v prostoru.“ To jsme četli ten závěr druhého paragrafu, že o tomhle nebudeme nic vědět. Tím bychom ten náš úkol nemohli řešit.

Právě tak málo má přirozeně také jev věci místo v prostoru a nějaké prostorové vztahy. Jev domu, co je to jev domu? To je zážitek domu. Ten není vedle domu, třeba vedle druhého domu, jako jevící se dům, nad domem, jeden metr od něho vzdálen. Na tomto odstavci vidíte, co má být, co to znamená vyloučení objektivního času.

Ten nesmíme předpokládat, alespoň se Husserl domníval, že ho nepředpokládá. Někteří tvrdí, že ho předpokládá, ale tím se tady na tomhle místě nemůžeme zatím zabývat. Jak se od toho prostorového, *kvaziprostorového* pole dospěje k objektivnímu prostoru, to se musí speciálně nějak vyložit, to tady vyloženo není. Ale má to posloužit k tomu rozboru problému prostoru, protože teď se to řekne o čase. Co k tomuhle přečtenému odstavci, nebo případně k těm odbočkám, co jsem dělal k jiným místům, máte?

Jiný hlas: Já jsem se chtěl jenom zeptat k tomu, co povídal Aleš. On byl odkázán k tomu, co říká Husserl, vzhledem k tomu, že je to transcendentující výklad. Hned v úvodu říká: „To je obsaženo jako při každé analýze takového druhu, úplné vyloučení jakýchkoliv domněnek, stanovení, přesvědčení, jež se týkají objektivního času,“ v závorce všech transcendentních předpokladů o tom, co existuje. A tady právě v tom třetím odstavci říká: „Abstrahujeme-li od veškerého transcendentujícího výkladu.“ Tomu nerozumím. Jestliže on nechce předpokládat žádné transcendentující výklady, domněnky a stanovení, a teď tady mluví „abstrahujeme-li od“, to znamená, že on také něco předpokládá?

Jiný hlas: Přečtěme si podrobněji tu první větu z toho prvního odstavce. Náš záměr se týká fenomenologické analýzy časového vědomí. V tom je obsaženo – v čem? V tom, že je to analýza fenomenologická, jako při každé analýze takového druhu, úplné vyloučení jakýchkoliv domněnek, stanovení, přesvědčení, jež se týkají objektivního času (a to v závorkách: všech transcendentních předpokladů o tom, co existuje). Já jsem se dotázal, jestli ty transcendentující předpoklady se vztahují – Hejdánek: Nejprve to musíme zkontrolovat, jestli to tak je. Jak vidíme: jakýchkoliv domněnek, jež se

týkají objektivního času. A teď to řekne v závorce, co tím myslí, co jsou to ty domněnky, které mají být, jako obvykle v takovýchto analýzách, vyloučeny. Jsou to *transcendující předpoklady* o tom, co existuje. Je dobré ještě přečíst tu následující větu, protože ta znovu opakuje tu pasáž druhého paragrafu. Jak jsem říkal, že to bude jako metodologická úvaha, tak tohle taky je metodologická poznámka. A on říká: v objektivním smyslu snad může mít každý zážitek, jakož i každé reálné bytí – o tom raději nediskutujeme – a každý moment bytí své místo v onom jediném objektivním čase. Každý zážitek může mít místo v objektivním čase. „Stalo se ve tři hodiny“ – to můžeme o každém zážitku říct. S tím musíte souhlasit. Tedy také sám zážitek časového vněmu a časové představivosti, prostě každý zážitek, i ten, kterým se budeme zabývat my.

Někdo se snad může zajímat o to, aby určil objektivní čas nějakého zážitku. Kdy se mi to stalo? Tedy zároveň čas konstituující. Ale zajímavým zkoumáním může být dále to, aby se zjistilo, jak se čas, který je umístěn v časovém vědomí jako objektivní, chová ke skutečně objektivnímu času. To je ten příklad s tou žárovkou: jak se prožívání času má k objektivnímu času. Zda odhady časových intervalů odpovídají objektivně skutečným časovým intervalům, nebo jak se od nich liší. Ale to nejsou úkoly fenomenologie. Proč to nejsou úkoly fenomenologie? Protože všechny tyto výzkumy nezkoumají zážitek času jako zážitek, ale vykládají ho z něčeho, co už zážitek není. To je *transcendující předpoklad*, to je překročení. Může zde být například předpokládáno, že onen objektivní čas nebo jeho charakteristiky, jako je třeba frekvence blikání žárovek, ovlivňuje to, co existuje objektivně mimo vědomí, mimo prožívané. To, co je mimo zážitek, tedy jeví se věci, působí nějak, nejspíše kauzálně, na naše prožívání.

To, co jsem teď řekl, je domněnka, která nám říká o objektivním čase, že je primární a působí na ten subjektivní. To je příklad takové domněnky. A tato domněnka překračuje prožívání, protože mluví ještě o něčem, co v prožívání nenalézáme. Někdo může říct, že to tam nalézáme, ale pak to musí ukázat. To je program, který je v tomto úvodu. Úvod je jenom ten kousíček... teď nevím, jak se to přesně člení, jestli se úvod vztahuje na paragrafy 1 a 2, tím se teď nebudu zabývat.

Je tedy jasné, co se tím myslí? Jestli on něco předpokládá o objektivním čase? Ano, předpokládá – jako každý člověk začal tím, že v objektivním čase je všechno a že by bylo dobré vědět, jak objektivní čas souvisí s prožívaným. Ale chce-li provádět fenomenologickou analýzu, tedy analýzu prožívání, musí toto suspendovat, vyškrtnout. Takže pokud má Husserl také *transcendující předpoklady*, než začne provádět tyto analýzy, dalo by se říct, že udělá krok zpátky z toho transcendování, z překračování zážitků se do nich vrátí.

Jiný hlas: Mě zajímalo ještě to, že on dokáže o nich abstrahovat. Nebo jak byste to řekl česky?

Abstrahujeme-li od veškeré... prosím?

Hejdánek: Jakože je nevidíme?

Jiný hlas: Nikoli, že je vytáhneme.

Hejdánek: Ano, tak tady tomu rozuměl jako: abstrahujeme, jakože od... Abstrahovat může znamenat z něčeho něco vyabstrahovat, ale tady je „od“. Když se řekne, že od něčeho abstrahuje, tak to není v přísném slova smyslu abstrakce, ale je to v takovém vulgárnějším smyslu „odhlédnout od“. Jestliže nebudeme provádět – „abstrahujeme-li od“ – tak to „od“ zde znamená odhlédnout, nevsímat si, odsunout. I když mluvíme o abstrakci, je to to, co zbylo po tom odhlédnutí.

Jiný hlas: Já vím, ale tady se o procesu abstrakce...

Hejdánek: Tady se jenom mluví o tom... prostě když odhlížím, tak pravda abstrahuji. Bylo by to tak.

Jiný hlas: Ano, ale něco jiného...

Hejdánek: On si asi myslí něco jiného, on to tak mohl použít. S touto terminologií, která by byla přesnější, bychom pak tu větu četli takto: když abstrahovat znamená nejenom něco nechávat stranou, ale také si něco ponechávat, pak abstrahovat znamená to nepodstatné nechat stranou. Nechám stranou výklady, které už objektivnímu času rozumějí od začátku, a zůstane mi něco podstatnějšího. V tomto smyslu je to také abstrakce, že vyabstrahuji to podstatné. A to jsou ty zážitky.

Dá se to touto terminologií říct, ale je to obráceně. Ne že on vyabstrahuje objektivní čas, tím se teprve

bude dále zabývat. On vyabstrahuje základ, o kterém je přesvědčen, že je mu bezprostředně přístupný a o němž může nabýt jistoty. Kdežto o objektivním čase takhle rovnou mluvit nemůže, protože ten je až výsledkem nějakých procesů ustavování a budování. Ten má nějaký původ. Proto se paragraf 2 jmenuje *O původu času*, tedy objektivního času.

Tohle by byla s tím abstrahováním vlastně jen taková slovní záležitost. Ale ukázali jsme na tom znovu, že kdyby to abstrahování bylo v silném slova smyslu, tak co vyabstrahoval z objektivního času? Ten zážitek, který teď bude dále zkoumat a u něhož zjistí, že má určité charakteristiky a vlastnosti, bez kterých bychom se s objektivním časem nesetkali.

Jiný hlas: . Řečeno s tím prostorem – s čímž nebude každý souhlasit – kdyby naše subjektivní data vědomí, ty imanentně se jevící se věci, neměly ten charakter toho vedle sebe, nad sebe, charakter, který ustavuje pole, jakýsi kvaziprostor, tak se nebudeme moci setkat ani s tím objektivně jevícím se prostorem. Nebudou pro nás uspořádány věci prostorově objektivně. Ale jak víte, jak se to děje, jak to vysvětluje, to tady není popsáno.

Husserl se domnívá, že fenomenologie bude zkoumáním tohohle původu z toho původnějšího základního, co jsme teď vyabstrahovali. A tím se domnívá, že vysvětlí možnost zkušenosti. Jak je vůbec možná zkušenost? Zkušenost předmětů, věcí, setkání se s jevícími se věcmi. Jak je to možné? Že tedy podá teorii poznání.

Proto se ty přednášky, jejichž je součástí tahle čtvrtá část, jmenují *Základní kapitoly fenomenologie poznání*. To vypadá, že už chci končit, tak to zas trochu rozběhneme znovu. Jenom aby, když už vždycky dostanu slovo, tak to nějak zaokrouhlit.

O tom se mluví v paragrafu dvě, který asi nebudeme nějak zvláště číst. Vysvětlit původ toho, co se sprvu zdá, že je tím nejpůvodnější. Veškerý objektivní čas, ten je původní, by každý řekl na první pohled. A on ukáže, že ten objektivní čas je druhotný, že pochází z nějakého času jiného. Jako je pole prostorové, tak bude časové pole.

Je tedy jasné, co teď říkám, ten postup, a jak on si to představuje a proč se domnívá, že se to tak musí dělat, chce-li vysvětlit, co je poznání, jak je možná zkušenost?

Jiný hlas: Jestli tam ten původ času není něco jednoduššího? To je spíš jenom taková hypotéza. Jestliže mám motorický akt, ruku, tak se na ni dívám jako na kategorii objektu. Na ni se dívám zvenku jako na objekt. Ale já tu ruku už můžu používat. Jedině v případě, že vím, že to je stůl, a že na základě různých pohledů z různých stran já jsem si vykonstruovala, jak ten stůl asi tak může vypadat, a pak se na něj dívám z kterékoliv strany, tak už prožívám ten stůl. V tom případě prožitek toho stolu je následek, už je tady to transcendování, protože to je to, že jsem si já vymyslela, jak by tak mohl vypadat, aby to odpovídalo mým vjemům. Ten prožitek stolu já nemůžu mít, aniž by tady bylo něco transcendujícího. Hejdánek: Ano, v tom, ano, to je správně.

Jiný hlas: Parádní postřeh, protože jestliže k těm primárním obsahům dospějeme tím, že abstrahujeme od transcendentního výkladu, od té konkretizace, jak ten stůl vypadá, tak ty primární obsahy vlastně zcela bez jakékoliv práce má malé dítě. Protože malé dítě žádné transcendující výklady neruší, takže by mělo mít ty primární obsahy. Ale má je malé dítě?

Jiný hlas: No, s tím malým dítětem, to bych se radši do toho nepouštěl. Už dospělý člověk odhlédnout od těch transcendencí... On o tom také něco říká o dítěti, ale ještě to postavím někam na jinou úroveň, kde absolutně nemáš tušení, o co jde. A proti čemu to má být námitka?

Jiný hlas: Já bych chtěla vysvětlit, co jsou ty primární obsahy. Jestli to je, když skutečně nemám tušení, co před sebou vidím, takže vím, že udělám krok doleva, že se to pozmění. Teď vidím jenom cosi, nějakou směsici barev třeba.

Jiný hlas: Právě ty data vědomí, jaká je mezi tím souvislost?

Jiný hlas: Je to strašně těžké vysvětlit, co ty primární obsahy jsou, když my z nich potom vytváříme to kontinuum toho zrakového pole.

Jiný hlas: No, tak to je pravda, že zážitek bez – když říkám zážitek stolu, tak jakmile řeknu stůl, tak už

říkám víc než jen zážitek. To je pravda, s tím by i *Husserl* souhlasil. On uvádí takovýto příklad v *Logických zkoumáních* – mně se to zdá docela přesvědčivé, přestože tam jsou nějaké výtky, ale ten příklad má něco velice přesvědčivého. On říká – tam je to s koulí, ne se stolem. Vidím nějakou kouli před sebou, nejlépe plynojem ve Vysočanech, a teď se mění osvětlení, abych to tak objektivně charakterizoval. Jde o to, že my pozorujeme nějaké změny. Jednou vidím tu věc, co do její barvy, tu barvu vidím zřetelně, a podruhé už to tak úplně nevidím. Ale pořád vidím, že je to táž věc. Je to pořád táž koule, táž jevící se věc.

A *Husserl* kupodivu řekne, že to, že je jednou ta barva jasně daná a podruhé méně jasně, patří k té věci. Asi by byla jiná situace, kdybych zkoumal jenom barvu. Ale když patří k té věci, tak ta barva je jednou jasněji daná a podruhé méně. On dokonce neřekne barva – protože potom stejně jako s tím stolem, jakmile řeknu barva, tak mám zážitek barvy, barva je jevící se barvou. On mluví o tom, že to, co je mi jednou jasněji a podruhé méně jasněji, pochází z mých primárních dat, z počitků. Na tom vidíte, že to nejsou věci v hlavě, to jsou elementy vnímané věci, které se mohou měnit. To prožívání se mění, je různé, a je to vidět v tom, že jednou mám lépe danu tu věc a podruhé méně, ale je to táž věc.

A to, že je to táž věc, to nepochází z primárních obsahů, z počitků. Táž věc, to je totiž táž jevící se věc. Ale že jednou je mi dána tak a podruhé onak, tak to je dáno ne tou jevící se věcí, ale jevením neboli prožíváním. Tak vidíte, že on chce říct, že to prožívání já jako bych našel na té nebo v té jevící se věci. To není v mém nitru. Ta hranice je jinde, není mezi mým tělem a vnějškem. Ještě jednou si uvědomme na tom příkladu, to je přesná analýza, to, že se jeví ta věc pokaždé jinak.

Hejdánek: Je něco jiného, strukturálně jiného, než že se jeví jako táž.

Jiný hlas: Ale to je základní věc. Já jsem v prostoru a já ten svůj pohled musím soustředit na tu jednu věc.

Hejdánek: No jo, no jo.

Jiný hlas: Ale to už je právě to, že vidím jednu a tutéž věc. Já si nemusím všimnout té koule, tady může být koule a já si na té kouli můžu všimnout úplně něčeho jiného, nějakého malého detailu.

Hejdánek: No tak to je pak totéž jako pro tu kouli ve velkém, to je furt stejný příklad. Tak tam zase bude něco totéž a něco prožívaného.

Jiný hlas: Jenže to prožívání musí být pro ty oba stejné. To prožívání musí být pro oba totéž, bez toho to není možné, pak já nemůžu prožívat kouli. Nebo já vůbec nemůžu prožívat věc. Moment, teď mi z toho vyplynulo, že...

Hejdánek: Ale moment. Klid. Uklidněte se. Mluvíte myslím o něčem jiném. Všimli jste si, co je v tom příkladě základní? Že něco se mění s časem a něco ne. To je jedno, jestli budu mít na té kouli detail nebo kouli vcelku, nebo že si musím vybrat, to jsou všechno nepodstatné věci.

Základní je to, že v tom prožívání jsou dvě složky. Jedna je subjektivní a druhá objektivní. Ta subjektivní se děje s tím časem. To je to, já když si odmyslím tu kouli, budu hrozně blízko nebo jsem v mlze, tak najednou jako bych byl jen v tom poli, o kterém se tady mluví. To je ovšem můj příklad, se kterým by třeba *Husserl* nesouhlasil, ale chci naznačit nějakým opačným postupem, že bych měl jen to pole, které by bylo jen subjektivní, jen pole mého prožívání.

A proti tomu v tom příkladu s tou koulí nebo s čímkoliv, to bude prostě ve všem, ať už to bude kousíček na té kouli nebo její podstavec, že jedna věc je jen subjektivní, kterou ani ten druhý nemůže mít, poněvadž to je moje prožívání. Ale pozor, tu kouli, tu může mít druhý. A zase jen skrze své prožívání. Mně se zdálo, že tohle tam vůbec nevidíte.

Jiný hlas: Já tam vidím ještě něco jiného. K tomu, abych mohl prožívat kouli, už musí být přítomno, že věc je koule. Rozkládá tu kouli a ušima poslouchá, ušima posloucháš šelest té koule.

Hejdánek: No počkej, to není námitka. To nevádí. Základní rozlišení je, že já se můžu setkat s objektivní věcí jen skrze mé prožívání, které je jen moje, které je jen subjektivní. A přesto se setkávám s objektivní věcí. Jak je tohle možné? Musí přece v tom setkání být něco subjektivního, vždyť prožívání je moje, já se přece nesetkávám rovnou s věcmi, jak jsou pro všechny nebo tak, jak je vidí druhý. To jak vidí on, můžeme vidět totéž.

Jiný hlas: Ale k tomu musíme vědět, co je koule, transcendentně...

Hejdánek: No ovšem, že v tom světě je něco transcendentního, bezpečně. Ale pozor, tam stojí – redukuje-li vjemový jev na dané primární obsahy, no tak teď to, co je tam transcendentní, vyřadíme. A co nám zbude? Zbude nám to subjektivní, jen to subjektivní, co máme každý zvlášť, každý pro sebe, to pole, které je každého zvlášť.

Jiný hlas: Ale jenom pole, a ne žádná objektivní nebo konkrétní věc.

Hejdánek: No ovšem, ano. A on chce najít... moment, a teď se ukáže, že to není zas tak subjektivní, protože v tom poli jsou nějaké *apriorní* charakteristiky. Tím je to Brentanovo řešení, které jsem vám tolikrát vykládal, jak se může ta psychologie aplikovat na tyhle objektivní skutečnosti. Že v tom prožívání se najde v tomhle, co mi zbude, v těch primárních obsazích, se najdou kupodivu nějaké charakteristiky, nějaké vztahy *kvaziprostorové*. Jenom mezi těmi jednotlivými počítky, jednotlivými daty, že na sebe nějak navazují. Teď to nevidíme, to se musí k tomu dostat.

Jiný hlas: Když si člověk nasadí brýle, které převrací obraz na sítnici, aby to bylo správně, tudíž člověk vlastně vidí nohama, má to hrozně zkreslené, v tu chvíli nevidíš nic, vidíš jen čáry, rozložené barvy na sítnici...

Hejdánek: To potvrzuje Husserlovu teorii.

Jiný hlas: Po nějaké době si na to zvykneš a už to vnímáš normálně, a pak když sundáš brýle, tak začneš šíleně špatně vidět. Než to začneš vidět, to, co vidí nejdřív, ty čáry, to jsou ty primární obsahy.

Hejdánek: Myslím, že jo. Ale ani ne snad čára, mělo by to být... Husserl by se teď ptal, a jak můžeme z té směti najednou se dostat zase k těm věcem? Někdo řekne: no poněvadž už jsme se to jednou naučili, tak se to naučíme teď podruhé rychleji. A budou to různě vysvětlovat. Ale to není to zajímavé pro Husserla. Pro něj je zajímavé zůstat v té směti tady a tam najít... budeme právě probírat *kvazičasové* vztahy toho časového pole. Vidíte, že to je komplikované a že je to těžké. Ale já vám chtěl jenom vysvětlit, co on myslí, a ne honem to kritizovat.

Jiný hlas: Čili je dobré se na to předem připravit. Co to jsou ty *kvaziprostorové* vztahy, mně to není docela jasné.

Hejdánek: To tady není řečeno. Totiž tam je řečeno například, že to je vedle sebe. Teď jde o tohle, co můžeme říct o nějakém tom primárním obsahu, počítkovém obsahu toho „vedle sebe“, aniž bychom použili tajně nebo skrytě nějakých prostorových představ už u pojmů. Protože to vedle sebe, jak se liší to vedle sebe od dvou metrů vedle sebe? Nemá smysl mluvit o metrech, a jak to, že má smysl mluvit, že je to vedle sebe? Já si myslím, že tohle rozlišení je inspirováno četbou Kanta, ale trochu jinak, než by se na první pohled zdálo. Kant má takový příklad – rozdíl mezi takzvaným *vjemovým soudem* a *zkušenostním soudem*. Já si myslím, že ta paralela je v tom smyslu, že Husserl přenáší tuhle dvojici o patro níž. Kant řekne: *vjemový soud*, to je například konstatování, že svítí slunce a kámen je teplý, nebo v nějakém smyslu ohřívá, ale nevíme v jakém. Nebo jiný příklad: plyněk je hořký. To mi připadá, že tohle by odpovídalo o patro níž těmhle těm *kvazivztahům*. Protože teprve až když se aplikuje na ten *vjemový soud* forma, která je všeobecně platná, tak vzniká zkušenost, soud o zkušenosti, *zkušenostní soud*. Totiž teprve když řeknu, že slunce je příčinou, že způsobuje – a teď v silném smyslu kauzálně, prve než k tomu... svítí slunce a kámen je teplý – není mezi tím... to konstatuji, vnímám ty dvě věci. Ale teprve když na to aplikuji formu, která je všeobecně a nutná, a to je forma *kauzality*, tak Kant říká, tehdy teprve mohu mluvit o zkušenosti.

Takže vidíte, to první vyjadřuje jenom můj subjektivní dojem. Třeba další příklad je: mám pocit, že těleso je těžké. Ale pak když řeknu objektivně, tak musím říct, já nevím, že má váhu nějakou tu a tu, nebo prostě ne jenom, že se mi to zdá nebo mám pocit. Já si myslím, že tato dvojice přenesená o patro hlouběji, že je tady u Husserla vlastně, že to vedle sebe není... jenom tu analogii dovedu, nedovedu odpovědět na tu otázku, ale myslím si, že ta analogie něco odkrývá. Jako říkám: mám pocit, že to je těžké. Mám pocit, přijdu do místnosti a řeknu, že vnímám, jako že je tady teplo. To není objektivní. Někdo se může zeptat: „No a jak to může říct, když se nebude vztahovat k teploměru?“ No prosím, už se vztahuje, je to jakési *kvaziměření*. A zrovna tak ty vztahy vedle mohou být formulovány v takové rovině pouze

dojmu, ne určením prostoru, jak on je objektivně definován. Je to trochu srozumitelné, nebo jsem úplně vedle? Ta analogie?

Jiný hlas: Ta analogie nepostihuje, protože v tom, když se řekne vedle, tak v tom už je přítomna ta, ten pokus o tu *transcendenci*. To vedle není zážitek, není prožitek.

Hejdánek: No právě, podle něj jo. A je prožitek... no moment, dobře, a ještě k tomu Kantovi. Je možné bez *transcendování* říct, že je tady teplo? Je to možné? Jak to že ne? Copak nejsem schopen rozpoznat chlad a teplo od sebe?

Jiný hlas: Ale mám pocit tepla.

Hejdánek: No tak tím... no dobře, no tak takhle. Tak zrovna tak zřejmě i v tom prostoru, ne? Říct... co je objektivní prostor? Musíme vědět, jako je objektivní teplota, objektivní a *kauzalita*.

Jiný hlas: Objektivní prostor už je, jakmile řeknu, že něco je vedle něčeho.

Hejdánek: No to právě ne. To pak bych nemohl mít prožitek.

Jiný hlas: Už je tam ten prostor, už je to objektivizované.

Hejdánek: No to myslím, že ne. Nemůže být něco vedle bez prostoru.

Jiný hlas: No dobře, ale tak to slovo objektivizované pak používáš v jiném smyslu než on. Protože když jsem v té sféře těch pocitů – nejlepší je to na té teplotě – tak je to něco jiného, než když začnu měřit objektivně.

A zrovna tak já mám moje prožívání prostoru je něco jiného než objektivní konstatování vzdáleností a rozmístění věcí v prostoru. Je to něco jiného.

Hejdánek: Ano.

Jiný hlas: Ale já stejně tak říkám, moje prožívání vedle je něco jiného než to vedle. To už je nějaký *kvazivztah*.

Hejdánek: No on se domnívá, že už v tom prožívání, ne až v tom jevení, že už v tom prožívání je jakési vedle.

Jiný hlas: V tom případě to ale není prožitek.

Hejdánek: No právě, on se domnívá, že to je charakter toho prožitku.

Jiný hlas: To je přece *intencionální*, to už není subjektivní, ale to už je vztah k něčemu mimo.

Hejdánek: No počkejte... podle něj ne. Tak tady to nevyřešíme na tom prostoru, ale budeme to zkoumat na tom čase. Já to neumím líp vyložit s tím prostorem, já to říkám na základě té analogie. Je to podobnější, když se mluví o prožitku, že vlastně zaprvé o prožitku, co můžeme vlastně o prožitku říct jiného, než čeho je prožitek?

Jiný hlas: No ale v tom prožitku právě můžu ještě provádět nějaké další analýzy, že můžu třeba odhlédnout od toho, čeho je prožitek...

Hejdánek: ... a najít primární data.

Jiný hlas: Ty primární data, to už je *objektivizace*, určitá *objektivizace* nebo něčeho...

Hejdánek: No dobře, no tak to je... ty primární data, to též. On odmítá ten prostor a čas objektivní a mluví o těch datech. Ale to trošičku předčasně kritizujete ta data, protože tady o tom nebyla ani slova o těch datech. To tady jenom probereme, že to jsou primární vjemové, počítkové obsahy. Co to je počitek, kdo vnímá počitek, kdy? Nemůže být o počitku řeč, když mám mluvit o prožívání.

Jiný hlas: No tak to jsem se snažil vysvětlit, jak to je, mluvit na tom příkladu s tou koulí. Ty prožitky, to mají být ty počítkové obsahy, ty... Jak můžu vědět, že jde o prožitek koule, když nemám kouli? Jak se liší prožitek koule od prožitku elipsoidu? To je přece něco jiného. Bez jakéhokoliv vztahu k *objektivizaci* na jedné straně elipsoid a na druhé straně koule. Jak se ty dva prožitky od sebe liší? Počitek čeho?

Hejdánek: Pozor, tak počitek, nebo prožitek?

Jiný hlas: Prožitek, prožitek. Prožitek trojúhelníka a prožitek čtverce, jak se mezi sebou liší bez jakéhokoliv odkazování k tomu, jak se liší čtverec od trojúhelníka? Jak se od sebe liší? Dá se o tom vůbec něco říct?

Hejdánek: Já myslím, že jo. Pak se dá třeba mluvit o tom, jak prožíváme ideální věci a empirické, jak prostě prožíváme čas a prostor. On nám nebude říkat, jak prožíváme třeba hodinu a vteřinu, ale jak

prožíváme čas. Možná, že nejde o to... prostě když se budeš ptát, jak prožíváme vteřinu a dvě vteřiny, tak to on ti nedovede říct. On ti dovede říct jenom, co každý prožitek – ať už času, jedné vteřiny, dvou vteřin, nebo obrazu – co předpokládá. A to teprve přijde. To tady je obecně řečeno, ty analýzy teprve přijdou. Jiný hlas: Já v daném případě nesouhlasím s tím příkladem koule už na základě textu, jak jsme tady četli. Že abstrahujeme-li od veškerého *transcendujícího* výkladu a redukuje-li jemný vjem na dané primární obsahy, a ty dávají toto *kontinuum* zrakového pole. Tady se vůbec nemluví o žádné kouli nebo o něčem takovém, tady se hovoří o něčem neurčitém. Já jsem se spletl, když jsem dělal ten rozdíl mezi vjemem a počítkem, tak jsem si zase vzpomněl na tu kouli, proto říkám, že bych s tím nesouhlasil. Že to se podle mě vůbec nedá vysvětlit. Že on i sám říká, že to je nějaké *kontinuum* zrakového pole, ale není to počítka koule nebo něčeho takového.

Hejdánek: No tak to jsem tady netvrdil vůbec. Bez toho pole prostě se s tou koulí nemohu setkat. Platí-li tato věta, tak pak i když se s tou koulí setkávám, tak bych měl být schopen v tom setkání s tou koulí tam to pole najít. Takhle je to prostičké, a na tom [nesrozumitelné]

--- (1984-01-09 Petr Rezek – Husserl III (1) (pokrač. z H.II.2-A, kde je zač.)_064Sez b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Takhle se to jaksi nezkoumalo, vůbec se o to pokusit tímhle způsobem. Je to takové zajímavé, to *novum* prostě tohoto přístupu. Lze na něm ukázat všechny ty problematické věci, o kterých zmiňujete. To je jako druhá, druhá jistě zajímavá věc. No, ale když to pak budeme kritizovat, abychom se měli taky pokusit to nějak teda uchopit jinak, že? A to tam bude... to je velmi těžké, se mi zdá. Já myslím, že ty jeho základní rozlišení teda, že jsou dost hluboký. Víte, třeba ty elementární data nebudou počítka, prosím, ty elementární data, víte. Ale že prostě naše prožívání je subjektivně a že se skrze něj setkáváme s něčím objektivním. To je fakt.

Hejdánek: To je fakt. No a jak je to možný? No, to je ten... no, vždyť jo, to je ten nekonečný, jistě.

Jiný hlas: Já jsem se jenom chtěl zeptat, je to třeba... kdybych si to samozřejmě subjektivně interpretoval, je to možný vidět tak, v interpretaci té, že třeba mám tu objektivní, třeba ty dvě... tu škálu *chebdů* a prostě odhlédnu od ní a zažívám v sobě tou škálou třeba ten strach? Nebo jako ten prožitek něčeho, co je asi objektivního, nebo tak jako on to míní, nebo jak asi? Že nevidím dejme tomu tu škálu *chebdů*, ale prostě prožívám něco...

Hezkej příklad, no. V nějakém smyslu by se to snad takhle dalo říct. Že abych mohl se s těma škálama setkat jako s něčím hrozným, jo, jako že něco mě objektivně... objektivně mi hrozí a to prožívám jako objektivně... jeví se mi to, jeví se mi to nebezpečí přímo, jo? Jeví. Tak musí být v mém prožívání něco, skrze co se mi to hrozná jeví, jo? A teď on by analogicky tam měl zřejmě najít jako, nalézt *kvaziprostor* a *kvazičas* v tom poli, že, tak by zase v tom, řekněme nějakém tady... bylo zmíněno, že jo, taková jako afektivní stránka, že, to naladění nebo něco takového, tak by zase muselo se najít prostě jako *kvazi* prostě, kde to nemá ten charakter toho jevení, ale skrze co. Asi takhle by to muselo schematicky taky. Všimněte si, tam jsou dvě věci. Tam jsou dvě věci, no. On tam má to rozlišení mezi hlukem a úzkostí, že, tedy... úzkost, jestli je možná, a tam, tam to je řešení takový... ano, když jsou tam ty předměty, úzkost, prostor nebo čas, tak tam opravdu teda jako... Ale já si myslím, že by i ta úzkost, jo, o které se uvádí jako takovej protipříklad, takovej polemickej příklad vůči všem těmhle Husserlovým analýzám, který vycházejí od koule a jo, že původně nejsme u jednotlivé věci, ale u souvislosti. A to, že právě nám odhaluje úzkost, kdy se nesetkáváme s jednotlivostmi, ale se světem, který jaksi je rámcem všeho, s čím se setkáváme.

Najednou se setkáme s tím, v čem to všechno je, jo?

No, ale já si myslím, že tohleto by s malými úpravami mohl Husserl právě říct přece touto metodou, jo, že pak prostě najednou jsme se teprve jenom do toho pole... Jo, my tady máme ty... jak to Heidegger popisuje, ty věci tady vidíme, ale ony nám nic neříkají. Jo? To znamená, ony se... jsou tady ty jevící se věci Husserlovou terminologií, jevící se věci jsou, ale nic nám jaksi... nic nám neříkají v tom smyslu své objektivní, jo? Jsou řekněme jakoby za sklem, jo, nebo prostě tak nějak... něco se tu změnilo. A kde jsme se to teď octli? No, sice tu máme tu objektivitu, ale jakoby chom byli v tím, v tom předobjektivním. Jo? Já si neumím... já dokonce mám velice... k tomu se asi nedostaneme... různý takový postřehy o té

souvislosti Heideggera a Husserla, třeba to s tou úzkostí. Jo?

Nic nám neříkají. No proč nám nic neříkají? Poněvadž najednou jsme vypadli z té základní orientující souvislosti, že my jsme v objektivním čase a prostoru a i ty věci a my jsme spolu a teď tomu všemu rozumíme. Jo? No, to ten Heidegger chce vylíčit, jako že to všechno přestalo fungovat. No a tak on má na to nějaký svý odpovědi, že jo, s čím se setkáváme, se svým vlastním bytím a tak. Možná, že se to dá říct daleko prostěji, že octli jsme se v té před... v tom předobjektivním a tam se... v tom předobjektivním tam nejsme schopni se něčeho zachytit. Tam jsou ty... tam jsou to jenom ty dojmy těch, jo, toho vedle jenom, na kterým se nedá stavět. Jo? Tam najednou to, co máme vždycky spočítané a co nás drží, najednou přestává jaksí platit, je to za tím sklem, je to prostě v distanci a teď my jsme něčím jiným, co s tím nesouvisí. Jo? Já si myslím, že by to... Heidegger by to asi vyvrátil, ale nemyslím si zase, že by ta analogie jako byla úplně vyloučená.

V tom tom objektivním, čili když se tady mluví o tom objektivním, to znamená vlastně objektivně, ono to je zároveň v té souvislosti... Ne, ne, pozor, ne ne, objektivně... tak paragraf, já jsem ještě chtěl z toho prvního, ten odstavec šestý, to znamená na straně sedm, odstavec první, co začíná „Nazveme-li“. Jo? A tím to pak už uzavřeme. Tak já to přečtu od začátku a důležitá je ta věta až druhá, jo. „Nazveme-li pociťovaným nějaké fenomenologické datum, jež názorem činí vědomým něco objektivního jako dané tělesně, které je potom objektivně vnímané.“ Tak tam je, myslím, jednotnej výklad, ale zas tady máte tu dvojici: objektivně vnímané a pociťované. „Pak je třeba ve stejném smyslu také rozlišovat to časové, jež je pociťované a to, jež je vnímané.“ Jo? Proto vidíte vždycky... proto tam byla ta redukce od toho vjemu a on to tam špatně přeložil, že tam dali ten vjemovej, už tam byl ten počítkovéj prostě, to se musí opravit v tom na tom místě.

Tak a teďko pozor: „To druhé znamená objektivní čas.“ A teď říká: „To první samo ale není objektivní čas nebo místo v objektivním čase, nýbrž fenomenologické datum, jehož empirickou *apercepcí* se konstituuje vztahování na objektivní čas.“ Musí se s tím datem teprve něco udělat, jo? A teď řekne, co je to objektivní čas, jo, nebo no, tak přímo to nedefinuje, ale myslím, že je to výstižný k té naší otázce: „Objektivní čas patří do souvislosti zkušenostní předmětnosti.“ Jo? Musejí tam být předměty. Souvislost předmětů. To vedle, o kterém se mluví v tom polí, to není souvislost předmětů, to je jenom takové pociťované, bezpředmětné.

Jiný hlas: Ano, to je bez předmětů. To není intencionální prožívání pociťovaných.

Hejdánek: No, to je poci... to asi žádné není, jo? Poněvadž počitek není intencionální zážitek. To je to, z čeho se teprve ty budoujou. Jo? To je ovšem jenom ta fáze té konstrukce.

Jiný hlas: Možná počitek nikdo neviděl.

Hejdánek: No, ale pozor... no dobře, ale nicméně se domnívám, že je pravda... Dobře, no je to jako... stejně jako se ptáme, co my víme, co se děje v dítěti. To samý nevíme, jestli je a co to je počitek. No, aspoň nebylo neviděno. No, aspoň víme, k jaké... jakou konstrukcí se k němu dochází. Totiž že... kde to bylo... objektivní... Já jsem taky ještě... jo, já jsem přeskočil jednu větu. To *temporální data*, jo, víte, jak jsme o nich mluvili. *Temporální data*, chcete-li *temporální znaky*, nejsou... tam je to dokonce latinsky v tom *tempora* – samy časy, jo, to tady překládají.

A teď řekne: Co je ten objektivní čas? „Že objektivní čas patří do souvislosti zkušenostní předmětnosti.“ To myslím, že je správný. Že ten čas patří do souvislosti předmětů. A ještě něco jiného, jak já čas prožívám. To si nemůžu pomoci, to že nebudou počítky. No, ale tak co to teda bude, jo? To se můžeme pak ptát. Ale to základní, to základní rozlišení myslím správný, jo? On tomu říká pociťovaná *temporální data*.

Jiný hlas: O kterých uslyšíme pozdějc.

Jiný hlas: Ne, pociťování je něco jiného než ta data, která pociťujeme.

Jiný hlas: Pociťovaná data jsou ta data, která já pociťuji.

Jiný hlas: To znamená...

Jiný hlas: No ne, pociťování je něco jiného než ta data, která pociťuji.

Jiný hlas: Ne, u Husserla...

Jiný hlas: Pociťovaná *temporální data* nejsou pouze pociťovaná. Nejsou pouze pociťovaná, jsou také plná názorových charakterů a k nim zase patří jisté požadavky a jistá oprávnění navzájem poměřovat časy a časové poměry a tak dále. No prostě, to už jsou ty charakteristiky třeba toho prostoru, toho vedle. Ale je možné něco bezprostředního v tom prožívání?

Jiný hlas: To je strašný problém. To něco bezprostředního, o tom byly diskuse, takový Bergson z toho vychází, to by bylo to bezprostřední.

Jiný hlas: Ta data by měla být bezprostřední.

Jiný hlas: Skrze ně se jako skrze médium procházíme k těm předmětům *intencionálně*.

Jiný hlas: Přece při vši pravdě, že ten počitek se těžko ukáže, ale pořád mě to nutí přemýšlet o tom, ať už jsou to teda počítky nebo něco jiného, že tady musí být nějaké médium, které je jenom moje subjektivní, skrze které se k tomu objektivnímu dostanu. A teď to médium, to skrze co, to je přece daleko bezprostřednější než to objektivní, poněvadž když je to médium, tak je blíž než to, k čemu se dostanu skrze něj.

Jiný hlas: Na tohleto uvidíme, jak k tomu přistoupí *reflexe*.

Jiný hlas: Objektivace zjišťuje, co se odehrává před tou objektivací.

Jiný hlas: Ono to tam prostě konstruuje, nezjišťuje.

Jiný hlas: No, ale dobře, konstruuje. Ale můžeme prostě couvnout před tímto problémem toho média, že skrze subjektivní médium se setkáváme s objektivními věcmi? K tomu se musíme vždycky vrátit. Tak to nejsou počítky, tak co to teda je?

Jiný hlas: To médium jako to subjektivní tedy.

Jiný hlas: Subjektivní je naše prožívání v tom smyslu, že ho nemůžeme si vyměnit. Já mám své, ty máš své. A teď jsme schopni vidět tutéž věc.

Jiný hlas: Já si nedovedu představit, že to médium je něco spíš objektivnějšího, co způsobuje nakonec vůbec...

Jiný hlas: To médium je to subjektivní, prožívání je subjektivní a jevící se věc je objektivní. A teď on v tom médiu analyzuje to pole, to jsou analýzy toho média, toho prožívání, skrze co se teprve dostaneme k... *Fenomenologie* prostě v tomto období je zkoumání prožívání. A přitom to není psychologie. O tom se tam taky zmiňuje v tom druhém paragrafu. Není to psychologie. To už jsem vám vykládal předtím, jak se to liší. Psychologie jako empirická věda a tady se zjišťují ty *apriorní* souvislosti, které nazýváme třeba konstrukcemi, ale to konstatování o tom poli je *apriorní* zjištění, které se liší od nějakého psychologizování.

Jiný hlas: Tady u Husserla jsem nepostřehl to vysvětlení, že opravdu to objektivní a subjektivní, že já si pořád můžu dát, že to médium je objektivní a že ten můj přístup k němu je v tom subjektivní. Tak se to posune o rovinu dál.

Jiný hlas: No a co? Ten problém vzniká, jak můžu skrze... protože to bys pak musel to své médium ukázat. Kdyby bylo tvé médium objektivní, tak ho musíš ukázat. Ukaž mi ho, neukážeš své prožívání. To nejde.

Jiný hlas: Ale já stejně skrze to subjektivní, když chci ukázat to objektivní, tak zase musím najít něco podobného, jako je to objektivní médium, co způsobuje to, že já i ty v tom subjektivním jsme schopni nakonec vidět to samé.

Jiný hlas: No dobře, jenže k tomu Husserl nebude říkat objektivní, nýbrž k tomu bude říkat *apriorní* charakteristiky toho subjektivního, poněvadž můžeš k tomu říkat, že jsou to objektivní, ale to se nehodí. Objektivní je něco jiného než *apriorní*. Ale to už necháme na příště. Prostě ty tím myslíš, že aby to bylo možné vůbec, tak tam musí být ještě něco jiného než subjektivního. Ale on by to nenazval objektivní, poněvadž objektivní pro něj je souvislost věcí a ne prožívání.

Jiný hlas: Objektivně je to v tom, že to pro mě dělá tu věc stejnou jako pro toho druhého.

Jiný hlas: Ano, v tomto smyslu ano, ale on by odmítl slovo objektivní, protože pro něj objektivní znamená od slova objekt, souvislost věcí. A když je to řád prožívání, tak tam by to pak byla ta objektivace, a to by

on nechtěl. Snad si rozumíme, on to nazve *apriorní*. To je na konci toho druhého paragrafu, jak jsem citoval. Tak jak to vypadá za týden? Možno?

Jiný hlas: Jasně.

Jiný hlas: Takže já se omlouvám, že jsem vám to nepřinesl předem, ale s tím jsou taková různá chození. Prostě příště.